

שתי מטרות מיוחדות היו לחברת שכונה זו: א. להקים ישוב מקשר בין שכונות הדרום לבין שכונות הצפון, על שטח הקרקע המשתרע בין שכונת „אבן ישראל“ בדרום לבין שכונת „מאה שערים“ בצפון. כל שטח הבינים הזה היה אז עדיין ריק ושומם והרבה פעמים התרכזו בו כנופיות שודדים ערביים, והשכונות בשתי הקצוות סבלו הרבה מהם ולעיתים קרובות היו מתנפלים על שכונות היהודים. ב. מטרה רוחנית גדולה היתה לרכוש את השטח הזה, אשר בו כלול מגרש ידוע כמקום מקודש מיוחד במינו, הוא המקום הנקרא „פתחא דקרתא“.

ד. „פתחא דקרתא“: על מקום „פתחא דקרתא“ מדובר בחז“ל בתור מקומו של משיח (סנהדרין צ”ח)⁷, והוא על „קו הבינים“ שבין „שטח החומות“ לבין „שטח השערים“ של ירושלים⁸. המקום הזה של פתחא דקרתא

כ”ז אלול תרצ”ח — בו מדבר על הר”י ריבלין ובנין השכונות — כותב בין השאר: „אזכיר כאן פתגם נאה ששמעתי מפיו בזמן שיסד את שכונת „עזרת ישראל“ יחד עם הרב ר’ יעקב מאיר. אשה אחת מן המקורבים אמרה לו בתרעומת: הנה עוד שכונה בשם „עזרת ישראל“ ומחר תעשה עוד שכונה בשם „גאל ישראל“, — השיב לה ר’ יוסף: אבל אחרי „גאל ישראל“ צריך להיות שקט...“

ז) פתחא דקרתא. המקובלים בירושלים קבעו ש„פתחא דקרתא“ זה, מקומו בירושלים על „ראש הגבעה“ שעל „קו הבינים“ בין „שטח החומות“ לבין „שטח השערים“. הם סמכו על דברי הזוהר פרשת שלח שם נאמר שמקומו של משיח בן דוד הוא בירושלים פנימה, ומקומו של משיח בן יוסף הוא מחוצה לה. וכן על דברי הגר”א בחיבורו „יהל אור“ פרשת שלח: דכן משיח בן דוד ברא דלאה יהיה בגו ירושלים ומשיח בן יוסף ברא דרחל לבר מירושלים.

ח) „קו הבינים“. בפזמון הגדול בשעריך ירושלים של הר”ר מדובר באריכות בענין זה ע”פ תורת הקבלה. וזו תמצית הענין: מרכז הקדושה של מקום בית המקדש מוקף בחמשה שטחים: היקף א’ „אזני ירושלים“, הוא „הר הבית“, ושטחו ת”ק על ת”ק אמה. — היקף ב’ „לב ירושלים“ ושטחו אלפים על אלפים אמה. — היקף ג’ „חומות ירושלים“ ושטחם ששת אלפים על ששת אלפים אמה. — היקף ד’ „שערי ירושלים“ ושטחם עשרים ושבעה אלף על עשרים ושבעה אלף אמות. — היקף ה’ „פרוות ירושלים“ ושטחם ת’ על ת’ פרסה, והוא כל ארץ ישראל. בספר הפזמונים הנ”ל מבואר הענין באריכות גם בספר „תולדות מאה שערים“ לדר’ י. ריבלין מובא תמצית הענין.

התחום שבין שטח החומות לבין שטח השערים נקרא „קו הבינים“. מקומו של „פיתחא דקרתא“ הוא על „קו הבינים“ המערבי על הגבעה המתוארת לעיל. המקומות דלהלן משתרעים על „קו הבינים“ המערבי: הצד המזרחי של שכונת אבן ישראל, כל שכונת עזרת ישראל והבנין החדש של ביה”ח „מקור תולים“, כל הבנינים של הצד המערבי

הוא בראש הגבעה⁹ על מגרש ריק בצד המזרחי של שכונת "זכרון משה", בקרבת המסגד-הערבי איל-אקשה, ובצד הצפוני של שכונת "עזרת ישראל" ובית החולים ביקור חולים. על ענין זה מדובר באריכות בפומון "בשעריך ירושלים" של הר"י ריבלין (תמצית ביאורו מובא גם בספר "תולדות מאה שערים" לדר' י. ריבלין). במקום הזה היו המקובלים עורכים "תיקוני צפנת פענח" ותפילת "עוד יוסף חי"¹⁰.

עוד מתחילת ישוב האשכנזים בירושלים ע"י תלמידי הגר"א עמלו ויגעו ראשי העדות, וביחוד המקובלים בירושלים אשכנזים וספרדים, לגאול את המקום הזה ולא עלה בידם בשביל עיכובים מצד חלק מבעלי הקרקע הזאת. תלמידי הגר"א בתחילת התיישבותם בירושלים בשנת תקע"ב יחד עם המקובלים אשכנזים וספרדים החזיקו במקום של "ראש הגבעה" בשכירות שנתית שהיו משלמים לבעלי המגרש הערביים והקימו עליו אהל גדול, שנקרא "אהל משיח בן יוסף". אוהל זה היה קיים יותר משבעים שנה ובו היו המקובלים מקיימים לימודים בתורת הקבלה ובערבי שבתות היו עורכים בו תפלות בעד קירוב הגאולה וביחוד תפלת "עוד יוסף חי" הידועה. ובשנת תרמ"ט באו ראשי העדה לידי הסכם עם הבעלים הערביים ע"ד קניית המקום במחיר גדול. ותגדל השמחה בין כל יהודי ירושלים.

ע"י הנהלת הועד הכללי תוכננה תכנית גדולה להקים במקום זה ועל כל השטח של רצועת "קו הבינים" מוסדות תורה וחסד ובית כנסת גדול, בהשתתפות הנהלת הת"ת וישיבת עץ חיים והנהלת בית החולים ביקור חולים. ובאי כח גבאות ארה"ק שבאמשטרדם בירושלים ועוד, ונקנו כמה מגרשים.

של רחוב שטראוס וגוף הבנין שטראוס ושכונת בתי ויטנברג והבתים הסמוכים לצד המערבי של שכונת מאה שערים ושכונת שערי פינה והצד המזרחי של שכונת בתי הבוכאים.

(9) "ראש הגבעה". המקום של "פיתחא דקרתא" נקרא עפ"י המקובלים גם ראש הגבעה, שבו עברה קדושת "ראש הגבעה" שעליו עמד משה רבינו במלחמתו נגד עמלק. בעל "קול התור" מוסיף דמז לזה: "ראש הגבעה" בגימטריא "ירושלים".

(10) תפלת עוד יוסף חי. זוהי תפילה לחיי משיח בן יוסף, ביאור הענין ונוסח התפילה מובא בקול התור פרק ה'. גם בימי המצור הקשים על ירושלים במלחמת ההגנה של היהודים נגד הערבים בשנת תש"ח נערכו במקום זה תפילות ע"י מקובלים אשכנזים וספרדים. (בארגון תפילה זו בשנת תש"ח השתתפו הרב ישעיה זעשין, הרב מרדכי עטיאס, הרב מורנו פדרי, הרב ברוך, הרש"ז ריבלין ור' אלטיר סלונמסקי. אחר התפלות האלה הורגשה הקלה מרובה במצב).

בסביבה זו ובתוכם המגרש שעליו נבנתה שכונת "עזרת ישראל", רק את קניית המגרש האמצעי של "ראש הגבעה" לא יכלו לבצע, בשביל שהפחה לא רצה לאשר את הקנייה הזאת¹¹.

בשנות תר"ן ותרג"א נבנה החלק הראשון של שכונת "עזרת ישראל" שלשים וששה בתי דירה בצד הדרומי שליד דרך יפו, ובגלל כמה סיבות וקשיים שונים לא יכלה החברה להמשיך את ביצוע בנין שאר החלקים של התכנית¹².

ה. מרכז רפואי : באותו זמן התקשרה הנהלת הועד הכללי בקניית שטח קרקע הקשור לשכונת עזרת ישראל, במטרה להקים עליו מרכז רפואי גדול ומרפאה כללית, בעזרת גבאות ארה"ק שבאמסטרדם, ובית חולים בתור סניף לבית החולים ביקור חולים הכללי (הוא המקום שעליו נבנה אחרי שנים הבנין החדש של בית החולים ביקור חולים). עידוד חשוב למפעל זה בא אז ע"י הרב שמואל מוהליבר וחבריו¹³.

(11) דבר זה נזכר ברשימות החברה, בלי שום ביאור מדוע לא הסכים הפחה.

(12) לא ביצעו את התכנית בגלל התחרויות במחירי הקרקעות מצד גוים וגם בגלל חוסר כסף בקופת התברוה.

(13) הר"ש מוהליבר, באותם הימים הוקם ע"י הנהלת הועד הכללי ועד מיוחד להקמת בנין חדש על המגרש הנ"ל בעד בית החולים "ביקור חולים". באותה שנה תר"ן, שבה נוסדה השכונה "עזרת ישראל" בקרה בירושלים משלחת מחברת "הובבי ציון" בראשות הר"ש מוהליבר. הר"ר ערך לכבודם אסיפה בבית הועד הכללי (ראפורט ע"ד אסיפה זו מביא הח"מ מיכלין ב"הצפירה" משנת תר"ן גליון 125, ראה לעיל חלק ב' עמודים 84—85). באסיפה זו הודו הר"ש מוהליבר וחבריו על שגיאתם במשפט קדום שהיה להם ביחס לירושלים ומגהיגיה, שתשכום ל"תבר צוענים" וכו' והודו בפה מלא: "תעינו ותעתענו" (היינו טעינו והטעינו) כתום האספה אמר מנהל הועד הר"ר לאורחים שלא די בדברי חרטה בלבד, אלא תובה עליהם לתקן גם במעשים את החטא שחטאו לירושלים, והטיל עליהם "קנסות" של מעשים טובים לעזרת מוסדות ירושלים וכולם קבלו את "הקנסות" ברצון. בין מקבלי "הקנסות" היו הר"ש מוהליבר, ושקבל על עצמו לעזור לבנין בית תולים חדש ועבור ביה"ח "ביקור חולים" מתוך לעיר.

מאז חודש סיון תר"ן השקיע הר"ר מרץ רב בקניית המגרש ובתעמולה רבה למגבית מיוחדת להקמת הבנין. ועד יומו האחרון ממש עסק הוא בענין זה. הר"ר נפטר ביום כ"ז אלול תרג"ו בשכונה זו "עזרת ישראל", בביתו הסמוך למגרש הנ"ל, ויום לפני פטירתו הזמין אליו את גבאי בקו"ח וצוה עליהם במפגיע לגמור את קניית המגרש הזה ולהמשיך במגבית למען הבנין של מוסד זה (ידובר ע"ז במילואים).